

ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 340.134

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ: ВИКОРИСТАННЯ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЇХ ПОГЛИБЛЕНОГО ВИВЧЕННЯ

В. Косович

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail:kosovych_v@ukr.net*

Проаналізовано практику використання у мотивувальних частинах судових рішень загальнотеоретичних положень, що вивчаються у межах навчальної дисципліни «загальна теорія та філософія права». Об'єктом дослідження обрано рішення Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України та Верховного Суду. Встановлено, що в актах судового правозастосування найчастіше як компонент аргументації використовують положення з таких тем, як «права людини», «чинність правових актів», «правовідносини», «застосування права», «тлумачення права». Запропоновано розширити вивчення таких загальнотеоретичних блоків, як «юридичні гарантії та межі здійснення прав людини», «правові акти», «юридична техніка», «подолання та усунення недоліків законодавства». Висловлено думку про доцільність вивчення нової теми «правова аргументація».

Ключові слова: загальна теорія права, практика ЄСПЛ, рішення Верховного Суду, правові акти Конституційного Суду України, теоретичні конструкції, правозастосовні акти, інтерпретаційно-правові акти.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2021.72.003>

Дослідження сучасної правозастосовної практики ілюструє тенденцію до постійного зростання у сфері юридичного регулювання суспільних відносин значущості судових правових актів. Якщо ще декілька років тому у мотивувальних частинах правових документів, пов'язаних із судочинством, акцент робили на нормі закону, то уже сьогодні значну увагу приділяють використанню для обґрунтування своїх позицій рішень вищих судів, насамперед Верховного Суду. Ці правові документи відображають узагальнену аналітику, що поєднує теоретичні постулати та «досвід» судового правозастосування. У більшості випадків така практика обумовлена недосконалістю застосовуваних юридичних норм і як результат, для прикладу, наявністю виключної правової проблеми та необхідністю розвитку права. Вагомим правовим підґрунтям для формування судової практики методологічного характеру виступають юридично-конструктивні положення загальної теорії права. Вивчення стану, можливостей та перспектив такого використання є актуальним й важливим для визначення основних напрямів розвитку загальної теорії права та для вдосконалення судової правозастосовної діяльності.

Проблематику правозастосування, особливо з огляду його багатоаспектності, всебічно дослідили українські та зарубіжні науковці. Серед представників вітчизняної правової спільноти варто згадати праці Л. Луць, Я. Романюка, М. Сірого, Н. Стеценка, С. Шевчука, Д. Хорошковської та інших. Значне місце проблематика

правозастосування займає і в аналізах судової практики. Водночас, на нашу думку, своєрідних акцентів потребує саме розгляд потенціалу загальної теорії права у сучасному судовому правозастосуванні, яке є своєрідною ілюстрацією конвергенції джерел права та правових систем.

З цією метою розглянемо:

– практику використання загальнотеоретичних положень у рішеннях Європейського суду з прав людини (далі ЄСПЛ), правових актах Конституційного Суду України, юридичних документах Верховного Суду;

– найбільш використовувані у судовій практиці загальнотеоретичні конструкції задля встановлення їх практичної витребуваності та підтвердженості, задля визначення можливостей їх розвитку в межах навчальної дисципліни теорія та філософія права.

Особливості правозастосовної діяльності ЄСПЛ (наявність у тексті Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, якою керується Суд, значної кількості формально невизначених понять, індивідуальна спрямованість рішень, обумовлена розвитком людиноцентризму постійна еволюція позицій Суду, можливості значного правозастосовного огляду тощо) та статус рішень ЄСПЛ як джерела права у національному правозастосуванні¹ є об'єктивним підґрунтям для використання основних положень теорії та філософії права. Розглянемо низку відповідних справ ЄСПЛ у контексті використання у їх мотивувальних частинах загальнотеоретичного аналізу (табл. 1).

Таблиця 1

<i>Номер справи</i>	<i>Стаття Конвенції, що стала основою для рішення ЄСПЛ</i>	<i>Загальнотеоретичні аспекти та підходи, що містяться у рішенні ЄСПЛ</i>
D v. France (№11288/18)	Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя)	Правовідносини «батько–дитина», «мати–дитина»
Monica Macovei v. Romania (№53028/14)	Стаття 10 Конвенції (свобода вираження поглядів)	Обмеження права на свободу вираження поглядів, що є необхідним у демократичному суспільстві (Межі здійснення прав людини)
Мельник проти України (№ 23436/03)	Стаття 6 Конвенції (право на справедливий суд)	Обмеження права на доступ до суду (Межі здійснення прав людини)
Maestri v. Italy, (№ 39748/98)	Стаття 11 Конвенції (передбачений законом)	Вимоги щодо якості закону
Кривіцька та Кривіцький проти України (№ 30856/03)	Стаття 8 Конвенції (право на повагу до житла)	Вимоги до законодавчої термінології
Заїченко проти України (№ 45797/09)	Стаття 8 Конвенції (збирання інформації стосовно приватного життя особи)	Вимоги нормопроєктної техніки: «закон має бути доступним і передбачуваним, тобто сформульованим достатньо чітко»

¹ Варто також зауважити, що, як відомо, майже у всіх процесуальних кодексах України необхідність використання рішень ЄСПЛ у вітчизняному судочинстві трактують як чи не найважливішу складову верховенства права.

Необхідність оперування загальнотеоретичними положеннями постає і перед Конституційним Судом України. Теоретичні конструкції вітчизняний орган конституційного правосуддя використовує, як правило, у випадках, коли йдеться про визначення конституційності правових актів, тлумачення Конституції та Законів України. З огляду на великий обсяг відповідної практики звернемо увагу лише на декілька випадків тлумачення конституційних норм, змодельовавши відповідну таблицю (табл. 2).

Таблиця 2

<i>Номер рішення Конституційного Суду України</i>	<i>Аргументація, що містить у своїй основі загальнотеоретичні положення</i>	<i>Положення загальної теорії та філософії права, використані у судовому рішенні</i>
№ 3-рп/2012 від 25.01.2012	Україна як соціальна держава визнає людину найвищою соціальною цінністю, розподіляє суспільне багатство згідно з принципом соціальної справедливості та піклується про зміцнення громадянської злагоди у суспільстві. Основними завданнями соціальної держави є створення умов для... Однією з ознак України як соціальної держави є забезпечення загальносуспільних потреб у сфері соціального захисту за рахунок коштів Державного бюджету України...	Поняття та ознаки соціальної держави
№ 15-рп/2004 від 02.11.2004	Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним із елементів верховенства права є принцип пропорційності, який...	Поняття та елементи верховенства права
№ 20-рп/2011 від 26.12.2011	Невід’ємною складовою правового регулювання відносин у сфері соціального забезпечення є визначення правового механізму та державних органів, на які покладається обов’язок виконання соціальної політики держави у цій сфері	Механізм правового регулювання суспільних відносин
№ 4-рп/2008 від 01.04.2008	Неухильне додержання органами законодавчої, виконавчої та судової влади Конституції та Законів України забезпечує реалізацію принципу поділу влади і є запорукою їх єдності, важливою передумовою стабільності, підтримання громадського миру і злагоди в державі	Принцип законності як елемент правової держави

Закінчення таблиці 2

№ 1-рп/99 від 09.02.1999	За загально визнаним принципом права закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі. Цей принцип закріплений у ч. 1 ст. 58 Конституції України, за якою дію нормативно-правового акта в часі треба розуміти так, що вона починається з моменту набрання цим актом чинності і припиняється з втратою ним чинності, тобто до події, факту застосовується той закон або інший нормативно-правовий акт, під час дії якого вони настали або мали місце	Напрям дії нормативно-правових актів у часі
№ 22-рп/2003 від 25.12.2003	Конституційний Суд України в рішенні від 13 травня 1997 р. (справа щодо несумісності депутатського мандата) виклав правову позицію, за якою принцип незворотності дії в часі поширюється також на Конституцію України	- // -// -
№ 4-рп/99 від 19.05.99, № 16-рп/2003 від 14.10.2003	Під терміном «акти», що вживається у статті 91 Конституції України, необхідно розуміти рішення Верховної Ради України у формі законів, постанов тощо, які приймає Верховна Рада України визначеною Конституцією України кількістю голосів народних депутатів України	Поняття та види правових актів
№ 7-рп/2002 від 27.03.2002	До повноважень Конституційного Суду України належить, зокрема, вирішення питань щодо відповідності Конституції України конституційності) правових актів Верховної Ради України та Президента України, до яких віднесені як нормативно-правові, так і індивідуально-правові акти	- // -// -
№ 4-зп від 03.10.1997	Словосполучення «набуває чинності» у ст. 160 і словосполучення «набирає чинності» у ч. 5 ст. 94 Конституції України мають синонімічні значення. Обидва вони означають, що відповідні нормативні правові акти вступили в силу	Чинність нормативно-правових актів України
№ 3-рп/2012 від 25.01.2012	В аспекті конституційного подання положення ст. 1, частин першої, третьої ст. 95 Конституції України у системному зв'язку з положеннями ст. 3, частини першої ст. 17, частини третьої ст. 22, ст. 46, 48 Основного Закону України треба розуміти так	Системне тлумачення

Ознайомлення із практикою Верховного Суду показує, що найчастіше цей орган судової влади використовує положення загальної теорії права у випадку необхідності відступу від правової позиції, наявності виключної правової проблеми та необхідності розвитку права. Розглянемо декілька справ, змодельовавши їх у формі таблиці (табл. 3).

Таблиця 3

<i>Номер судової справи</i>	<i>Суть правової проблеми</i>	<i>Загальнотеоретичні положення, використані для подолання правової проблеми при розгляді конкретної справи</i>
№ 18/1544/10	Колізія нормативно-правових приписів ст. 255 та 331 ГПК України	Колізії між юридичними нормами та способи їх подолання
№ 927/395/13	Колізія між п. «а» ч. I ст. 341 ГПК України та ч. 5 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження»	- // - // -
№ 910/6814/17	Неузгодженість між нормами Закону України від 17 березня 2011 р. № 3166-VI «Про центральні органи виконавчої влади» та Положення про Міністерство оборони України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671, щодо розмежування повноважень Міністра оборони України та державного секретаря стосовно видачі довіреностей на представництво цього міністерства як юридичної особи, зокрема й у цивільно-правових відносинах	Приховані недоліки нормативно-правових актів та способи їх подолання
№ 910/4014/16	Прогалина у законодавстві. У випадку відшкодування юридичній особі майнової шкоди застосуванню підлягають ст. 1173, 1174, 1176 ЦК України, водночас порядок відшкодування немайнової (моральної) шкоди, завданої юридичній особі внаслідок незаконних дій органів досудового розслідування, є невизначеним, оскільки немає належного нормативно-правового регулювання такого порядку, у тому числі затвердженої методики визначення розміру шкоди, а також єдиної правозастосовної судової практики з цього питання	Прогалини у законодавстві та способи їх подолання
№ 910/1238/17	Прогалина у законодавстві. Відсутність у ст. 536 ЦК України чіткої вказівки щодо розміру процентів за користування чужими грошовими коштами. Справа	- // - // -

Закінчення таблиці 3

№ 910/23967/16	Прогалина у законодавстві. Не конкретизація суб'єкта, який повинен бути відповідачем у справах за позовами про відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, його службовою або посадовою особою. У випадках, коли шкода завдається органом державної влади, його посадовою або службовою особою, відшкодувати таку шкоду зобов'язана держава (ст. 1173, 1174 ЦК України)	- // - // -
----------------	---	-------------

Проведений аналіз показує, що ЄСПЛ використовує такі теоретичні конструкції, як правові гарантії прав людини, правові відносини, межі здійснення прав людини. Оскільки ЄСПЛ як джерело правозастосовного впливу використовує Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, у його практиці прямо чи опосередковано можна знайти більшість базових положень з такої теми навчальної дисципліни «Теорія та філософія права» як «Природні права людини». Значну увагу приділяють в аргументаційній частині рішень ЄСПЛ інтерпретації конвенційних оцінних норм загалом та стосовно конкретних правовідносин. Правила тлумачення та застосування оцінних понять є складовою юридичної техніки [1], вивчення якої сьогодні (нехай і дуже обмежено – одне питання в темі правотворчність) здійснюється саме загальною теорією права. Загальнотеоретичний характер мають окреслені Судом критерії якості законів.

Конституційний Суд України, інтерпретуючи конституційні норми, оперує такими загальнотеоретичними положеннями, як «соціальна держава: поняття та ознаки», «верховенство права: поняття та елементи», «правове регулювання суспільних відносин», «правові акти: поняття, види», «законність», «чинність та напрям дії нормативно-правових актів». Основою правотлумачення слугують загальнотеоретичні способи тлумачення, у наведеному прикладі системне.

Нарешті у рішеннях Верховного Суду для мотивування обрано такі інститути загальної теорії права як «колізії юридичних норм та способи їх подолання», «прогалини у законодавстві та способи їх подолання», «приховані недоліки нормативно-правових актів України та способи їх подолання».

Отож, на основі наведеного можемо стверджувати про практичну використовуваність у ході норм міжнародного права та приписів національного галузевого законодавства низки загальнотеоретичних конструкцій та положень.

Судова практика водночас ілюструє необхідність розвитку загальнотеоретичних положень та їх адаптації до потреб безпосередньо правозастосування. Наведемо приклади. Як зазначалося, Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, яку активно використовують Європейський суд з прав людини та вітчизняні суди, переповнена оцінними поняттями. Особливості застосування норм з оцінними поняттями сьогодні розглядають лише науковці у спеціальних дослідженнях. Ні студенти, ні практики з ними фактично не ознайомлені, що є об'єктивним підґрунтям для суб'єктивізму та помилок. Цьому повинно запобігати введення у курс загальної теорії та філософії права окремої теми *юридична техніка*, у межах якої буде викладатися методологія використання оцінних понять. Ця тема повинна

охоплювати три основні різновиди юридичної техніки: нормопроектну, правотлумачну та правозастосовну. Підтвердженням необхідності вивчення нормопроектної техніки як передумови створення якісних нормативно-правових актів є практика Верховного Суду. Як правило, суди відступають від існуючих правових позицій у випадку недосконалої застосовуваного законодавства. Неформалізованість правотлумачної діяльності спонукає до теоретичного моделювання (й відповідно вивчення) правотлумачної техніки (правил, прийомів, способів і таке інше). Свідченням важливості правозастосовної техніки є закріплення правил структуризації правозастосовних актів у процесуальних кодексах України.

Способи подолання колізій між юридичними нормами одного чи різних нормативно-правових актів вивчає лише теорія права. Йдеться про верховенство нормативно-правового акта вищої юридичної сили, нормативно-правового акта прийнятого пізніше, спеціального нормативно-правового акта. На практиці однак трапляються випадки конкуренції двох останніх форм. Наведемо приклад з нині уже «історичного» законодавства. Стаття 29 Закону України «Про Вищу раду юстиції» [3] передбачала, що Вища рада юстиції, за рекомендацією Вищої кваліфікаційної комісії суддів України вносила подання Президенту України про призначення громадянина України на посаду судді вперше. До подання Вищої ради юстиції повинні були додаватися: 1) рекомендація кваліфікаційної комісії; 2) особовий листок з обліку кадрів та автобіографія кандидата на посаду судді; 3) копії дипломів про освіту, науковий ступінь чи вчене звання; 4) примірник реферату з питань правознавства, підготований кандидатом на посаду судді; 5) рецензія на реферат; 6) довідка органу державної податкової служби про подану декларацію про майновий стан і доходи (податкову декларацію) за останній рік кандидата на посаду судді. Натомість пункт 11 ч. 1 ст. 66 та ч. 5 ст. 71 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [4] установлював, що Вища кваліфікаційна комісія суддів України надсилає до Вищої ради юстиції лише рекомендації про призначення кандидатів суддями (без вказівки про інші документи). Крім того, перелік документів, указаний у ст. 29 Закону України «Про Вищу раду юстиції», частково суперечив переліку документів, які подає кандидат для участі у доборі на посаду судді до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, відповідно до ст. 67 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»: 1) письмова заява про участь у доборі кандидатів на посаду судді; 2) копія паспорта громадянина України; 3) анкета кандидата на посаду судді, що містить інформацію про нього; 4) копії дипломів про освіту, науковий ступінь або вчене звання; 5) виписка з трудової книжки про стаж роботи в галузі права; 6) висновок медичної установи про стан здоров'я кандидата; 7) письмова згода на збирання, зберігання та використання інформації про кандидата з метою оцінки його готовності до роботи на посаді судді та проведення щодо нього спеціальної перевірки. Ця стаття також передбачала, що вимагати від кандидата надання інших документів заборонено.

Отож, актуальності набуває потреба *теоретичного моделювання ієрархії способів подолання колізій та неузгодженостей між юридичними нормами*. Мало розглядається на рівні теорії права, що впливає й на практику, питання конкуренції юридичних норм¹. Положення стосовно колізії та конкуренції юридичних норм повинні вивчатися в межах окремої теми: «Дефекти у нормативно-правових актах: поняття, види, способи усунення та подолання».

¹ Проблематику конкуренції юридичних норм ми розглянули раніше [2, с. 111–113].

Попри загальновідомість та тлумачення Конституційного Суду України не закрито у повному обсязі питання *зворотної дії нормативно-правових актів* у часі. Свідченням неабсолютної істинності утверджених підходів до розуміння зворотної дії нормативно-правових актів є окремі думки суддів Конституційного Суду щодо застосування зворотної дії у конкретних випадках. Пропоновані у навчальних посібниках зі загальної теорії права визначення зворотної дії потребують удосконалення. На основі проведених раніше досліджень пропонуємо зворотню дію розглядати, як здатність нормативно-правового акта поширювати праворегулятивний вплив на відносини, що виникли до набрання ним чинності, поєднану з переоцінкою фактів і правовідносин минулого, приведенням їх у відповідність до нових вимог, компенсацією, спрямованою на поліпшення правового статусу фізичних (за винятком посадових) та юридичних осіб.

Чіткого формулювання потребує *визначення та розмежування правових актів на нормативно-правові, індивідуально-правові та інтерпретаційно-правові* у світлі, на нашу думку, дискусійного рішення Конституційного Суду України № 7-рп/2002 від 27.03.2002 р., відповідно до якого до повноважень Конституційного Суду України належить, зокрема, вирішення питань щодо відповідності Конституції України (конституційності) правових актів Верховної Ради України та Президента України, до яких віднесені як нормативно-правові, так і індивідуально-правові акти. Між ними фактично у змістовному аспекті поставлено знак рівності, хоча перші містять правові норми (які повинні відповідати Конституції України – можемо вести мову про їхню конституційність), а другі – індивідуальні приписи, прийняті на основі цих норм (які повинні відповідати законодавчим нормам – можемо вести мову про їхню законність). Отож, останні, видається, не повинні оцінюватися органом конституційного правосуддя на предмет конституційності. У попередніх дослідженнях, підтримуючи існуючі загальнотеоретичні підходи, ми уже детально зупинялися на критеріях розмежування нормативно-правових та індивідуально-правових актів [2, с. 25–26]. Вочевидь доктринальні положення теорії не є переконливими для практики, тому спробуємо аргументувати нашу позицію через юридично-практичний аналіз на прикладі указів Президента України з питань громадянства. Відповідно до п. 26 ст. 106 Конституції України: «Президент України прийняття до громадянства України та припинення громадянства України, про надання притулку в Україні». Критерієм конституційності таких актів є те, чи видано цей акт Президентом України відповідно до наданих йому конституційною нормою повноважень. Видається, це право Президента і як можна ставити питання про конституційність актів, виданих для його реалізації (за такої логіки фактично ставиться під сумнів взагалі конституційність відповідного повноваження глави держави). Своє конституційне повноваження щодо прийняття особи до громадянства України Президент України реалізує, застосовуючи норми Закону України «Про громадянство України» від 19.02.2016 р. № 2235-14. Відповідно ж до ч. 3 ст. 8 Закону України «Про Конституційний Суд»: «Суд не розглядає питань щодо відповідності Законам України актів Президента України (напевно включаючи й індивідуально-правові). Такі акти відповідно до ст. 26 Закону України «Про громадянство» можуть бути оскаржені у встановленому законом порядку до суду. Відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 17 Кодексу адміністративного судочинства України юрисдикція адміністративних судів поширюється на спори фізичних із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності. Яскравим прикладом є розгляд Вищим адміністративним судом України скарги

М. Саакашвілі до Президента України щодо позбавлення його українського громадянства. Наведене ілюструє неузгодженість рішення Конституційного Суду України № 7-рп/2002 від 27.03.2002 р. в частині визначення відповідності індивідуально-правових актів Президента України з питань громадянства законодавчому регулюванню оскарження указів про прийняття до громадянства України (чи його позбавлення). На нашу думку, за таких обставин Конституційний Суд має керуватися ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Конституційний Суд України» і діяти на засадах верховенства права, першою складовою якого відповідно до висновку Венеційською Комісією, схваленого на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року), є законність.

На додаток, на нашу думку, потребує «модернізації» визначення поняття та класифікація інтерпретаційно-правових актів. Трактують інтерпретаційно-правових актів як зовнішній прояв встановленого компетентними органами формально обов'язкового правила розуміння змісту юридичної норми та їх класифікація за суб'єктом тлумачення на акти тлумачення державних органів, органів місцевого самоврядування, уповноважених законом органів громадських об'єднань [5, с. 184] не повністю відповідає загальнотеоретичним положенням, що набули на рівні правосвідомості правника аксіоматичного характеру. Конституція України та вітчизняне законодавство не наділяє правотворчих суб'єктів правом на автентичне тлумачення загальнообов'язкового значення. Існуюча нині практика «відомчого» формально обов'язкового тлумачення своїх нормативно-правових актів суперечить спеціально-дозвільному принципу: «дозволено лише те, що прямо передбачене законом». Невипадково в одній із редакцій проекту Закону України «Про нормативно-правові акти» у статті «Офіційне тлумачення, офіційне роз'яснення нормативно-правового акта» зазначено, що акти офіційного роз'яснення, які видають правотворчі суб'єкти мають рекомендаційний характер.

Ще один, можливо дискусійний, висновок за результатами ознайомлення, принаймні із рішеннями Верховного Суду. За нашими спостереженнями у мотивувальних частинах судових рішень складно простежити уніфіковану структурну та змістовну аргументованість висновків та позицій. Це підштовхує до думки про доцільність включення до курсу теорії права *теми правова аргументація*.

Наведене дає підстави говорити про обґрунтованість позиції стосовно доцільності:

- тематичного розвитку та удосконалення навчальної дисципліни «Загальна теорія та філософія права» чи запровадження курсу «Проблеми теорії права»;
- нормативного закріплення базових положень загальної теорії права, зокрема у законах про нормативно-правові акти чи засади правотворчості.

Список використаних джерел

1. Косович В. М. Оціночні поняття як засіб юридичної техніки: монографія. Львів: Тріада-плюс, 2010. 212 с.
2. Косович В. М. Удосконалення нормативно-правових актів України: техніко-технологічні аспекти: монографія. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. 568 с.
3. Про Вищу раду юстиції: Закон України від 15.01.1998 р. № 22/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1998. № 25. Ст. 146.
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. 2010. № 41–42, № 43, № 44–45. Ст. 529.
5. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. Вид. 10-е, доповнене. Львів: Край, 2008. 224 с.

References

1. Kosovych, V. (2010). *Otsinochni poniattia yak zasib yurydychnoi tekhniki* [Valuable concepts as a means of legal technology]. Lviv: Triada-plus. (in Ukrainian).
2. Kosovych, V. (2015). *Udoskonalennia normatyvno-pravovykh aktiv Ukrainy: tekhniko-tekhnologichni aspekty* [Improvement of normative-legal acts of Ukraine: technical-technological aspects]. Lviv: Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka (in Ukrainian).
3. Pro Vyshchu radu yustytzii [About the High Council of Justice]: *Zakon Ukrainy vid 15.01.1998 r. № 22/98-VR. (1998). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, № 25, st. 146.*
4. Pro sudoustrii i status suddiv [On the judiciary and the status of judges]: *Zakon Ukrainy vid 07.07.2010 r. № 2453-VI. (2010). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, № 41–42, № 43, № 44–45, st. 529.*
5. Rabinovych, P. (2008). *Osnovy` zagal'noyi teorii prava ta derzhavy* [Fundamentals of General Theory of Law and State: Educ. manual]. Lviv: Kraj. (in Ukrainian).

**GENERAL THEORETICAL PROVISIONS
IN THE COURT PRACTICE:
THE USE AND NEED FOR THEIR IN-DEPTH STUDY**

V. Kosovych

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: kosovych_v@ukr.net*

The article analyses the practice of using general theoretical provisions, studied within the discipline «General Theory and Philosophy of Law», in the argumentative parts of court decisions. The decisions of the European Court of Human Rights, the Constitutional Court of Ukraine as well as the Supreme Court were chosen as the objects of the research. It is established that in its decisions, the European Court of Human Rights often uses such theoretical constructions as «legal guarantees of human rights», «limits of using human rights» and «legal relations» as a component of argumentation, defines quality criteria of legislative acts and approaches to the interpretation of evaluative concepts. Interpreting constitutional norms, the Constitutional Court of Ukraine operates with such general theoretical provisions as «social state: concept and features», «rule of law: concept and elements», «legal regulation of public relations», «legal acts: concept, types», «legality», «validity and direction of normative legal acts action». Such institutions of general theory of law as «collisions of legal norms and ways to overcome them», «gaps in legislation and ways to overcome them», «hidden shortcomings of normative legal acts of Ukraine and ways to overcome them» have been chosen for argumentation in the decisions of the Supreme Court.

Attention is drawn to the fact that the court practice simultaneously illustrates the need to develop general theoretical provisions and their adaptation to the needs of direct law enforcement. The proposal to introduce a separate topic of legal technique into the course of general theory and philosophy of law is substantiated. This topic should cover three main types of legal techniques: norm drafting, law interpretation and law enforcement. Emphasis is placed on the importance of studying the topic «Defects in normative legal acts: concept, types, methods of elimination and overcoming». In particular, it should formulate a theoretical model of the hierarchy of ways to overcome collisions and inconsistencies between legal norms.

It is proposed to expand the study of such general theoretical blocks as «Legal guarantees and limits of using human rights», «Legal acts», «Quality of legislative acts»,

«Interpretative legal acts». The opinion is expressed about the expediency of studying a new topic «Legal Argumentation» within the general theory of law.

The necessity of normative consolidation of basic provisions of the general theory of law, in particular in the laws on normative legal acts or principles of law-making is pointed out.

Keywords: general theory of law, practice of the European Court of Human Rights, decisions of the Supreme Court, legal acts of the Constitutional Court of Ukraine, theoretical constructions, law enforcement acts, interpretative legal acts.

Стаття: надійшла до редакції 09.03.2021

прийнята до друку 18.05.2021